

การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการวิปัสสนากัมมัฏฐาน

A Development of the Temples to the Vipassana Meditation Center

พระครูภาวนาวิริยานุโยค วิ.,ดร.^๑

PhrakruPavanaviriyanyok VI., Ph.D.

พระครูปริยัติปัญญาธร ดร.^๒

PhrakruPariyattipannatorn, Ph.D.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของวัดในจังหวัดฉะเชิงเทรา ๒) เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นปัจจัยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยการนำหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา วิสุทธิมรรค การตีความขยายความของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา และศึกษารูปแบบการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน ของสถานที่ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการวิปัสสนากัมมัฏฐาน

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานในจังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่แพร่หลายมากนักตามวัด แต่ปรากฏว่าการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และสำนักปฏิบัติของสำนักต่าง ๆ ที่มีผู้ศรัทธาในการปฏิบัติตามหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยเหตุนี้ รูปแบบในการปฏิบัติจึงไม่มีความเป็นหนึ่งเดียวหากแต่เป็นไปตามหลักการสอนของแต่ละสำนัก ส่วนวัดตัวอย่าง ได้แก่ วัดสุวรรณมาตริ วัดบ้านช่อง และวัดปากน้ำบางคล้า ทั้ง ๓ วัด มีความต้องการในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน และปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติ คือ ๑) ด้านการพัฒนาแบบของการปฏิบัติ ๒) ด้านการพัฒนาศักยภาพของพระในวัดให้เป็นพระวิปัสสนาจารย์ ๓) ด้านความต้องการของผู้มาปฏิบัติทั่วไปที่มาปฏิบัติในวัด ๔) ด้านความต้องการของชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ ๕) ด้านความต้องการของชุมชนในการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: การพัฒนาวัด, ศูนย์การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน, การมีส่วนร่วมของชุมชน

^๑อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดฉะเชิงเทรา Master of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhasothorn College

^๒อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดฉะเชิงเทรา Master of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhasothorn College

Abstract

This research article has two objectives: 1) to study the pattern of meditation practice in temples in Chachoengsao province, 2) to analyze and see the development factors of the temple to be the center of the Vipassana practice By applying the principles that appear in the Tipitaka, Aṭṭhagathā, Tīgā, and Visuddhimagga, the extended interpretation of Buddhist scholars and study the teaching style of Vipassana Meditation of the sample place In order to develop the temple to be the center of Vipassana meditation

From the research, it was found that the pattern of meditation practice in Chachoengsao Province Not very prevalent in temples But it appears that the practice of Vipassana according to the provincial Dhamma practice And the Bureau of Practices of the various schools that have faith in following the teachings of the Lord Buddha, therefore the practice model is not unified but according to the teaching principles of each school The samples of the temples are Suwannamat Temple, Ban Song Temple and Pak Nam Temple. All 3 temples require the development of the temple to be the center of Vipassana practice. And the factors that contribute to being the center of the practice are 1) want to develop the pattern of practice 2) want to develop the potential of the monks in the temple to become the Vipassana Buddha, 3) the needs of the general practitioners who come to practice in Measure 4) needs of the community and relevant agencies, and 5) needs of the community to participate.

Keywords: Temple development, Meditation practice center, Community participation

๑. บทนำ

สังคมปัจจุบันเป็นยุคของการบริโภคนิยม ทำให้ผู้คนต้องสนองความต้องการทางด้านวัตถุ หรือที่เรียกได้ว่า เป็นยุคของวัตถุนิยม การศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ล้วนเป็นการศึกษาเพื่อแสวงหาความรู้ และทำความเข้าใจกับสิ่งที่อยู่ภายในตัวตนของแต่ละบุคคล จึงขาดการพัฒนาจิตใจอย่างเป็นระบบ และเกิดปัญหาในการพัฒนาด้านจิตใจและการพัฒนาทางด้านปัญญาที่ไม่เท่ากัน การพัฒนาที่เน้นเฉพาะทางด้านวัตถุ ส่งผลกระทบต่อผู้คนในยุคปัจจุบันมาก ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพโดยเฉพาะในส่วนของสุขภาพจิต อันส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นความเครียด วิตกกังวล ซึมเศร้า ฟุ้งซ่าน ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของทั้งตนเองครอบครัวและสังคม

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ได้ค้นพบพระอริยสัจธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา อันได้แก่ คันถุระ และวิปัสสนาธุระ เป็นหนทางในการแสวงหาทางออกจากความทุกข์ พระองค์ทรงได้แสดงให้เห็นถึงวิธีและแนวทางในการดับทุกข์ไว้ ดังที่พระองค์ได้ตรัสไว้ในสติปัฏฐานสูตร ว่า เอกายโน อโย ภิกขเว มคโค สตตานิ วิสุทธินา โสภปริเทวานิ สมตักมาย ทุกขโทมนสฺसानิ อตถงค

มาย ฌายสส อธิคมาย นิพพานสส สจฉิกรณตถาย ยทิท จตตารโ สติปฏิฐานํ ดูก่อนภิกษุทั้งหลายทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ทางนี้ คือ สติปฏิฐาน ๔

การสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปฏิฐาน ๔ เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและแพร่หลายในยุคปัจจุบัน จึงเกิดการเรียน การสอน แนวทางในการปฏิบัติที่มีความหลากหลาย แตกต่างกันในแต่ละสำนักที่มีแนวทางในการปฏิบัติแตกต่างกันออกไป เช่น สายพุทโธ, สายอานาปานสติ, สายพองยุบ, สายรูปนาม, และสัมมารัง^๓ ทั้งยังมีการปฏิบัติในสถานที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป เช่น การปฏิบัติธรรมในห้างสรรพสินค้า การเกิดสำนักปฏิบัติธรรมตามที่พักตากอากาศ รีสอร์ท การขยายตัวของสำนักปฏิบัติจากกรุงเทพมหานครสู่พื้นที่ต่าง ๆ หรือการเกิดขึ้นของสำนักปฏิบัติธรรมในต่างประเทศ ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการพัฒนาปัญญาและจิตใจของผู้คนในสังคมมากขึ้น

การเกิดขึ้นของสำนักปฏิบัติธรรม และหลักสูตรการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักต่าง ๆ ล้วนเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของผู้คนสมัยใหม่ จึงเป็นเหตุให้เกิดการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานในระยะสั้น แต่เนื่องจากความหลากหลาย และความแตกต่างของหลักสูตร จึงเป็นเหตุปัจจัยให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องนี้ เพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตรการเรียน การสอนสำหรับการปฏิบัติระยะสั้น ให้ตอบสนองต่อการปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์กับผู้ปฏิบัติให้มากที่สุด โดยเฉพาะความสับสนได้แก่ อวาสหรือเสนาสนะ โคจรคาม ภัสสะหรือธัมมัสสวนะ บุคคล โภชนะหรืออาหาร ฤดู และอิริยาบถเพื่อสนองความต้องการของผู้คนในสังคมสมัยใหม่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรนธิ์ วิสุทธีศักดิ์^๔ ได้ทำงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการผสมผสานการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปฏิฐาน” ผลการวิจัยพบว่า วิปัสสนากรรมฐานเป็นวิธีการฝึกให้เกิดปัญญารู้เท่าทันความจริงเพื่อความดับทุกข์ พระคัมภีร์ที่ให้แนวทางในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้แก่ มหาสติปฏิฐานสูตร ที่กล่าวถึงการมีสติระลึกไปในกาย เวทนา จิต และธรรม ซึ่งรูปแบบต่าง ๆ ที่นิยมปฏิบัติกันในปัจจุบัน แม้จะมีอุปายในการสอนหรือมีวิธีการสอนเพื่อเข้าถึงสติปฏิฐานไม่เหมือนกันหรือเน้นบรรพในสติปฏิฐานทั้ง ๔ ต่างบรรพกันก็ตามแต่สิ่งที่

^๓วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, คู่มือปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐาน ๕ สาย, (นครปฐม: เพชรเกษม พรินติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๕๓), หน้าสามโมทนียกถา.

^๔ภัทรนธิ์ วิสุทธีศักดิ์, “รูปแบบการผสมผสานการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปฏิฐาน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

เหมือนกันซึ่งสามารถนำมาใช้ผสมการปฏิบัติให้มีเอกภาพได้ คือ การกำหนดสติระลึกรู้สภาวะตามความเป็นจริงของรูป-นาม และไตรลักษณ์ อันเป็นความแท้จริงที่ไม่ผันแปรไปตามสมมติบัญญัติ หรือรูปแบบใดใด ดังนั้น ไม่ว่าจะปฏิบัติในรูปแบบใดก็ตามหากรูปแบบที่นำผู้ปฏิบัติให้เข้าถึงสภาวะที่เป็นจริงทั้งสองนี้ นับว่าได้เป็นการปฏิบัติถูกต้อง เพราะเข้าถึงหัวใจของกรรมฐาน คือค่าที่เป็นจริงของอารมณ์ได้เหมือนกัน

ดังนั้น รูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบผสมผสาน สามารถเพิ่มความเข้าใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัญญาแก่ผู้เข้าอบรมได้ดียิ่งขึ้น และสามารถสร้างสัมฤทธิผลในการปฏิบัติให้แก่ผู้เข้าอบรมได้ตามลำดับแห่งวิปัสสนาญาณเบื้องต้น เพื่อการพัฒนาปัญญาจากขั้นต้นสู่ขั้นปลาย คือ เห็นอริยสัจ ๔ ก็สามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือทำลายกิเลสดับทุกข์ทั้งปวงถึงพระนิพพานในที่สุด ดังนั้น รูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบผสมผสาน จึงน่าจะเป็นทางเลือกของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และเป็นทางออกในการสร้างเอกภาพในวงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในประเทศไทยต่อไป

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน” เป็นไปเพื่อต้องการศึกษารูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของวัดในจังหวัดฉะเชิงเทรา ว่ามีรูปแบบในการปฏิบัติอย่างไร และมีปัจจัยในพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอย่างไร ให้ตอบสนองต่อความต้องการของพุทธศาสนิกชนผู้ศรัทธาในการปฏิบัติเกิดผลสัมฤทธิ์และสามารถนำไปพัฒนาจิตใจให้เกิดปัญญาได้มากที่สุด ดังนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานจึงเป็นเรื่องสำคัญ

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของวัดในจังหวัดฉะเชิงเทรา

๒.๒ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นปัจจัยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

๓. ขอบเขตการวิจัย

บทความวิจัย เรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน” คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

คณะผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา คือ ศึกษาเนื้อหาหลักธรรม และแนวทางในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และวิสุทธิมรรค การตีความขยายความของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา และการศึกษารูปแบบการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน ของสถานที่กลุ่มตัวอย่าง นำปัจจัยที่ได้มาพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูล

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๓ วัด ได้แก่ ๑) วัดสุวรรณมาตราช ตำบลคลองอุดมชลจร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒) วัดปากน้ำ ตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา และ ๓) วัดบ้านช่อง ตำบลบ้านช่อง อำเภอนวมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยการสัมภาษณ์พระวิปัสสนาจารย์ จำนวนวัดละ ๕ รูป/คน และแจกแบบสอบถามผู้เข้าปฏิบัติ จำนวนวัดละ ๑๐ รูป/คน

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

๓.๑.๑ วัดสุวรรณมาตราช ตำบลคลองอุดมชลจร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๓.๑.๒ วัดปากน้ำ ตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา และ

๓.๑.๓ วัดบ้านช่อง ตำบลบ้านช่อง อำเภอนวมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ได้แก่ การรวบรวมเอกสารนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวบรวมข้อมูล และลงพื้นที่เก็บข้อมูล จากเอกสารที่เกี่ยวข้องได้แก่ พระไตรปิฎก หนังสือ รายงานวิจัย เอกสารที่แสดงความสัมพันธ์ถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบกระบวนการสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามขั้นตอนดังนี้

๑. นำข้อมูลที่ได้มาศึกษาว่ามีแนวทาง หรือรูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอย่างไร ของวัดในจังหวัดฉะเชิงเทรา กระบวนการสร้างสำนักปฏิบัติธรรม และแนวทางการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมให้วัดทำการศึกษาและคัดเลือกวัดประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๓ วัด โดยการสุ่มแบบเจาะจง ของวัดที่มีการจัดปฏิบัติธรรมตลอดปีอย่างต่อเนื่อง และรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับเจ้าอาวาสหรือตัวแทนผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติธรรมวัดละ ๕ รูป/คน

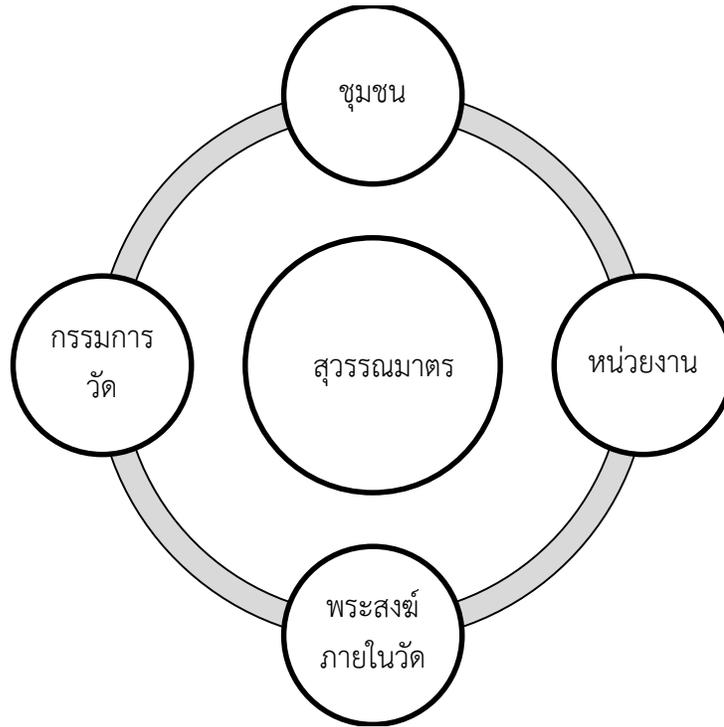
๒. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้เห็นปัจจัยในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติ วิปัสสนากัมมัฏฐาน เกี่ยวกับรูปแบบ การจัดการ แนวทางการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ กระบวนการบริหาร โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

๓. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

๕. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน” พบว่า นิยามความหมายของคำว่า ศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน หมายถึง วัดที่ทำหน้าที่ในการแสดงพระธรรมเทศนา ที่มีพัฒนาไปสู่การแสดงพระธรรมเทศนาที่ควบคู่ไปกับการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ยังต้องการปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนารูปแบบในการแสดงพระธรรมเทศนา ของวัดไปสู่การเป็นสำนักปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่มีความพร้อม ทั้งทางด้านรูปแบบ วิธีการดำเนินการปฏิบัติ พระวิปัสสนาจารย์ และชุมชนที่เอื้อต่อการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ส่วนที่ได้จากการการศึกษาวัดกลุ่มตัวอย่าง อันได้แก่ วัดสุวรรณมาตร วัดปากน้ำบางคล้า และวัดบ้านช่อง ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีแรงศรัทธาต่อการปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่หนาแน่น จึงมีความต้องการพัฒนาให้ไปสู่แก่นแท้ของการปฏิบัติวิปัสสนาในทางพระพุทธศาสนา และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงหลักอริยสัจ ๔ หนทางแห่งการพ้นทุกข์

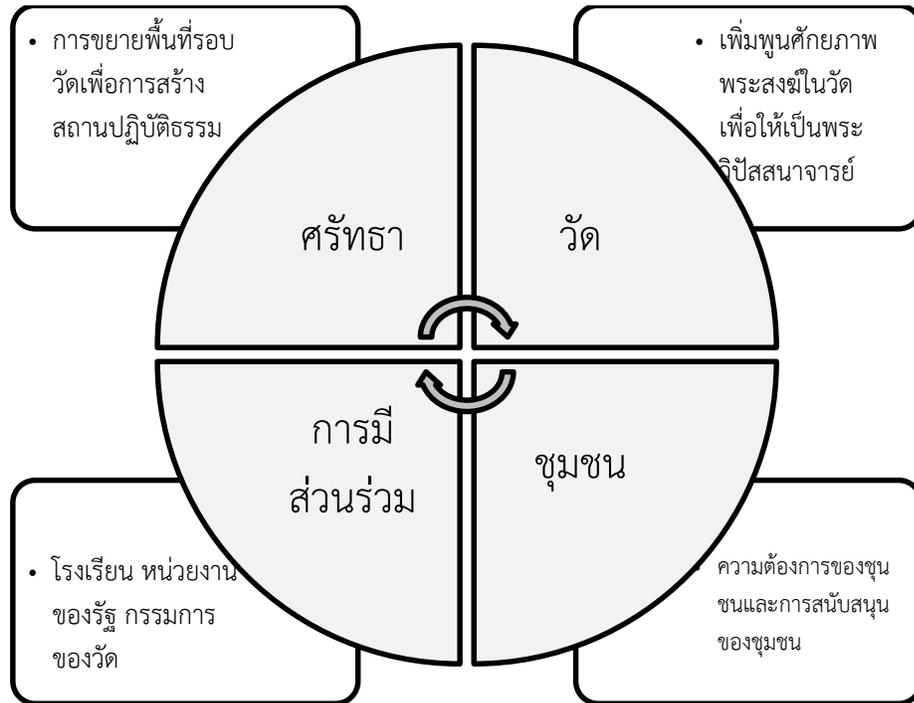
วัดทั้ง ๓ เป็นวัดที่มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ที่แตกต่างกันในจังหวัดฉะเชิงเทรา กล่าวคือ วัดสุวรรณมาตร ตั้งอยู่ที่ตำบลอุดมชลธาร อำเภอมะเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา วัดปากน้ำบางคล้า ตั้งอยู่ที่ตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา และวัดบ้านช่อง ตำบลบ้านช่อง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นปัจจัยในการเอื้อให้การพัฒนาวัดที่ทำหน้าที่เป็นสถานที่การแสดงพระธรรมเทศนา การปฏิบัติธรรม การสวดมนต์ไหว้พระ และการปฏิบัติกิจของพุทธศาสนิกชน สู่อำนาจเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

แผนภาพที่ ๑ : แสดงการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน :
กรณีศึกษาวัดสุวรรณมาตร

วัดสุวรรณมาตร ได้มีการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดที่เป็นไปเพื่อทำนุบำรุงพุทธศาสนา ด้านคัมภีร์ธรรมะ จึงมีความต้องการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ด้วยความร่วมมือจากพระสงฆ์ภายในวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงวัด

พระสงฆ์ กรรมการวัด ชุมชนรอบข้างวัดมีความต้องการในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อเอื้อต่อการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของผู้คนในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการพัฒนาพระสงฆ์ภายในวัดให้สามารถเป็นผู้นำในการปฏิบัติ ดังนั้น การให้ความรู้และการพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาเป็นพระวิปัสสนาจารย์จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้โยคีผู้มาปฏิบัติสามารถเกิดสัมฤทธิผลได้มากที่สุด

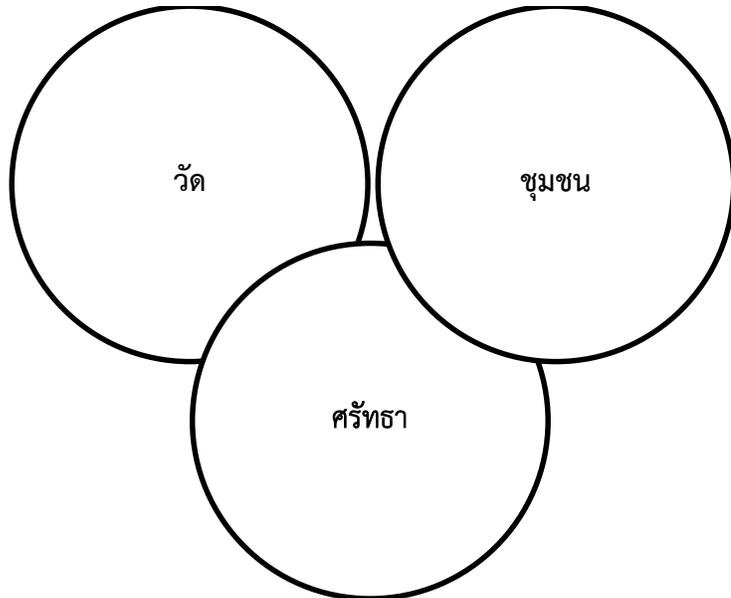

แผนภาพที่ ๒ : แสดงการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน :
กรณีศึกษาวัดวัดปากน้ำ

วัดปากน้ำบางคล้า ได้รับความศรัทธาอย่างมากจากประชาชนทั้งในพื้นที่รอบข้างและประชาชนจากภายนอกวัด อีกทั้งยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอันสำคัญยิ่งของอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา การปฏิบัติกิจของพระสงฆ์ก็ได้รับความศรัทธาและการมีส่วนร่วมจากชุมชนเป็นอย่างดี

การพัฒนาวัดปากน้ำบางคล้า เกิดจากความต้องการของคนในชุมชนโดยรอบ และมีความต้องการพัฒนาศักยภาพของพระภายในวัดให้เกิดการพัฒนาตนเอง ให้เป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ นอกจากความศรัทธาที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้วยังได้มีการเตรียมพื้นที่สำหรับพัฒนาวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่มีส่วนเอื้อให้เกิดสัปปายะ เช่น การเอื้อเพื่ออาหาร การมีส่วนร่วมในการจัดอบรม และจัดความรู้ในการปฏิบัติที่เอื้อต่อชุมชน และโยคีผู้มาปฏิบัติ

ส่วนการยกระดับวัดปากน้ำบางคล้าให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ถือได้ว่ามีความพร้อมมาก ความพร้อมในเรื่องสถานที่ ความพร้อมของพระวิปัสสนาจารย์ ทั้งนี้ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการยกระดับในการปฏิบัติให้มีรูปแบบที่ชัดเจน เห็นผลจากการปฏิบัติก็มีความจำเป็นต่อการพัฒนาวัดให้กลายเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนาธุระที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดฉะเชิงเทรา

แผนภาพที่ ๓ : แสดงการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน :
กรณีศึกษาวัดบ้านช่อง

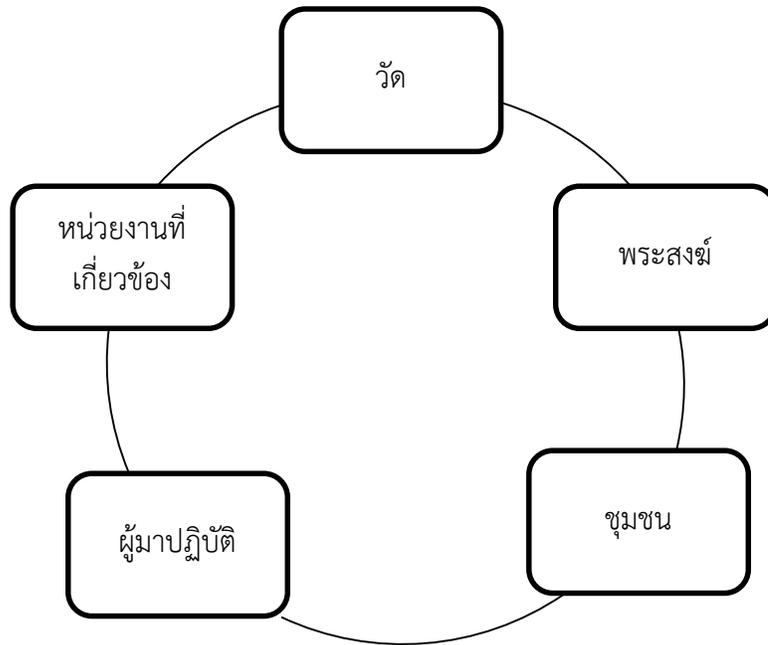
วัดบ้านช่อง เป็นวัดที่มีการปฏิบัติศาสนกิจที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ และมีการส่งเสริมให้ประชาชนรอบข้างมีส่วนร่วมในวัดสำคัญทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนาวัดบ้านช่องให้กลายเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เกิดจากการความต้องการของวัด ความศรัทธาของโยคีผู้มาพึ่ง ปฏิบัติธรรม ฟังธรรม และความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาวัดของตนเองให้เป็นสถานปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่สำคัญของจังหวัด รวมทั้งการบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นคงสืบไป

โดยวัดบ้านช่องเป็นอีกวัดหนึ่งที่มีความต้องการในการพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความเข้าใจเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน และการพัฒนาพระสงฆ์ในวัดให้เป็นวิปัสสนาจารย์ที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ ในการถ่ายทอดคำสอนอันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา

ดังนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาวัดในทางพระพุทธศาสนาที่ทำหน้าที่ควบคู่ไปทั้งคณฤชระ และวิปัสสนาธุระ วัดตัวอย่างทั้ง ๓ วัด ได้แก่ วัดสุวรรณมาตร วัดปากน้ำบางคล้า และวัดบ้านช่อง พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ต้องการร่วมมือกันในการพัฒนาวัดให้กลายเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตรงกันทั้ง ๓ วัด ได้แก่ ๑) ต้องการพัฒนา

วัด ๒) การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ๓) การมีส่วนร่วมของชุมชน ๔) การมีส่วนร่วมของผู้มาปฏิบัติ และ ๕) หน่วยงานหรือองค์กรที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับวัด ต้องมีแนวทางและหลักการปฏิบัติให้เป็นในทิศทางเดียวกัน

แผนภาพที่ ๔ : แสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยภาพรวม

๕. สรุปผลการวิจัย

รูปแบบของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานในจังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่ค่อยแพร่หลายมากนักตามวัดทั่วไป แต่ปรากฏว่าการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดและสำนักปฏิบัติของเอกชนผู้มีความศรัทธาในการปฏิบัติกัมมัฏฐานตามแนวทางขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้น รูปแบบของการปฏิบัติกัมมัฏฐานจึงไม่มีความเป็นหนึ่งเดียวในจังหวัดฉะเชิงเทรา

จากการศึกษาวัดตัวอย่าง ได้แก่ วัดสุวรรณมาตร วัดบ้านช่อง และวัดปากน้ำบางคล้า ทั้งสามวัดตัวอย่างมีความต้องการในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความต้องการได้แก่ ๑) ความต้องการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติที่สัปปายะ ๒) ความ

ต้องการพัฒนาศักยภาพของพระภายในวัดให้เป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ ๓) ความต้องการของผู้มาปฏิบัติทั่วไป ๔) ความต้องการของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๕) หน่วยงานหรือองค์กรที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับวัด ต้องมีแนวทางและหลักการปฏิบัติให้เป็นในทิศทางเดียวกัน

ผลการวิเคราะห์ พบว่า วัด และชุมชนโดยรอบใกล้เคียงกับวัดทั้ง ๓ วัดตัวอย่าง มีความต้องการพัฒนาศักยภาพของวัดให้กลายเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ทั้งนี้ชุมชนยังมีส่วนสนับสนุนให้เกิดสปีปายะในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานด้วย ได้แก่ การเอื้อเพื่อต่ออาหาร การพัฒนาสถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดอบรมและจัดหลักสูตรการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่เอื้อต่อชุมชนและโยคีผู้มาปฏิบัติธรรม

เอกสารอ้างอิง

ธนิศ อยุธยา. **วิปัสสนานิยม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ภัทรนที วิสุทธิศักดิ์. “รูปแบบการผสมผสานการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัญญา”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระครูภาวนาวิริยานุโยค (บุญยงค์ ถาวโร). “กระบวนการบริหารจัดการโครงการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานของ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พระปัญญาโรภิกขุ. **หลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). **มหาสติปัญญาสูตร**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๕.

_____. **ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๕.

_____. **นิพพานกถา**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๔.

_____. **วิปัสสนานัย เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๕.

_____. **วิปัสสนานัย เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๕.

วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๒ ๖๐

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม. **คู่มือปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐาน ๕ สาย**. นครปฐม: เพชรเกษม พรินต์ติ้ง กรุป, ๒๕๕๓.

AnalayoBhikkhu. **Satipatthana: The Direct Path to Realization**. Selangor: Buddhist Wisdom Centre, 2006.